

УДК: 37.013.74 (73)

ВИЗНАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК НАУКИ В США (1950 – 1970-ті рр.)

Садова Н. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна, Харків

У статті схарактеризовано період визнання порівняльної педагогіки як науки в США. Доведено, що цей проміжок часу припадає на 1950 – 1970-ті рр. Саме в цей період формуються тісні зв'язки компаративістики з іншими суспільними науками, а саме: з історією, філософією, психологією, економікою, правом, соціологією та деякими іншими. На підставі вивчення американської науково-педагогічної літератури проаналізовано методологію проведення порівняльно-педагогічних досліджень, визначено предмет, об'єкт, мету, завдання компаративістики досліджуваного етапу.

Ключові слова: компаративістика, метод, дослідження, суспільні науки, теорія.

Садовая Н. А. Признание сравнительной педагогики как науки в США (1950 – 1970-е гг. XX в.) / Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Украина, Харьков

В статье охарактеризован период признания сравнительной педагогики как науки в США. Доказано, что этот промежуток времени приходится на 1950 - 1970-е гг. Именно в этот период формируются тесные связи компаративистики с другими общественными науками, а именно: с историей, философией, психологией, экономикой, правом, социологией и некоторыми другими. На основании изучения американской научно-педагогической литературы проанализировано методологию проведения сравнительно-педагогических исследований, определены предмет, объект, цель, задачи компаративистики исследуемого этапа.

Ключевые слова: компаративистика, метод, исследование, общественные науки, теория.

N. Sadova, Recognition of comparative pedagogy as a science in the USA (1950 - 1970s of the XX century) / Kharkiv National Pedagogical University named after G.S. Skovoroda, Ukraine, Kharkiv

The article describes the period of recognition of comparative pedagogy as a science in the United States. It has been proved that this period of time falls on the 1950s and 1970s. During this period close relations of comparative studies with other social sciences such as history, philosophy, psychology, economics, law, sociology and some others are

formed. On the basis of the study of American scientific and pedagogical literature, the methodology of conducting comparative-pedagogical researches is analyzed, the object, subject, purpose and tasks of comparative studies of the investigated stage are determined.

Key words: comparative studies, method, research, social sciences, theory.

Вступ. Поширення інтеграційних процесів у різних сферах суспільного життя зумовило й розвиток системи освіти, яка завжди є відображенням національного, культурного, політичного, соціально-економічного потенціалу будь-якої країни. За цих умов, основна роль у побудові національних освітніх систем належить компаративістиці, адже проведення порівняльно-педагогічних досліджень збагачує власні педагогічної традиції, виявляє позитивні й негативні аспекти світового досвіду, забезпечує реалізацію гуманістичних освітніх принципів.

З'ясовано, що окремі аспекти порівняльної педагогіки як науки активно досліджують вітчизняні науковці, а саме: О. Галус, Н. Лавриченко, О. Локшина, А. Троцько, А. Сбруєва та деякі ін. Важливим для проведення дослідження виявилось вивчення наукових праць російських учених – Б. Вульфсона, О. Джуринського, З. Малькової та ін. Цінними є погляди американських фахівців з проблем інституалізації порівняльної педагогіки як науки в США на етапі, який досліджується (Ф. Альтбах, Дж. Бірідей, М. Екштейн, Дж. Келлі, Ф. Кумбс, Г. Ной та ін.).

Формулювання мети статті та завдань. Мета статті та її завдання полягають у характеристиці періоду визнання порівняльної педагогіки як науки в США в 1950 – 1970-ті рр., з'ясуванні її провідних категорій.

Виклад основного матеріалу статті. Вивчення та узагальнення науково-педагогічних матеріалів свідчить про те, що визнання порівняльної педагогіки як науки в США на етапі, який досліджується, було пов'язано: зі створенням національних і міжнародних організацій (Товариство Порівняльної педагогіки (1956 р.), Товариство Порівняльної педагогіки та Міжнародної освіти США (1968 р.), Центр з питань досліджень та інновацій у галузі освіти (1968 р.), Американська Асоціація порівняльної педагогіки (1969 р.)); діяльністю університетських кафедр (при Мічиганському, Чиказькому, Каліфорнійському університетах), які займалися проблемами порівняльної педагогіки; виданням спеціальних журналів з питань освіти й виховання в провідних країнах світу («Огляд порівняльної педагогіки» (США), «Порівняльна педагогіка» (Велика Британія), «Міжнародний огляд освіти» (Німеччина)); визначенням її окремих категорій (об'єкт, предмет, мета, завдання).

Аналіз існуючих в американській компаративістиці поглядів (Ф. Альтбах, Дж. Бірідей, М. Екштейн, Дж. Келлі, Ф. Кумбс, Г. Ной та деяких інших) дозволив зробити висновок, що науковці й сьогодні не дійшли до єдиного визначення порівняльної педагогіки [1, с. 222]. Отже, велика кількість визначень компаративістики як науки, свідчить про те, що порівняльна педагогіка є наукою міждисциплінарною й тісно пов'язана з іншими суспільними науками (філософією, психологією, економікою, правом, соціологією та ін.). Цей зв'язок простежується у різних аспектах: спільність об'єктів (понять, закономірностей, критеріїв, методів) (психологія, соціологія, анатомія та ін.); взаємодія, взаємовплив, інтеграція (економіка, право та ін.); опора на ідеї інших наук та використання їхніх методів і результатів дослідження (філософія, історія, соціологія та ін.) тощо [2, с. 448; 3, с. 302; 4, с. 209].

Установлено, що досліджуваний етап позначився дискусіями щодо з'ясування методології досліджуваної галузі. Наприклад, представники так званого історико-філософського методу (В. Брікман, І. Кендел, Р. Уліх) у своїх доробках фокусували увагу не лише на описі національних освітніх систем, а й на їх соціальному, історичному, культурному й політичному контекстах. Вони були твердо переконані в тому, що шкільні системи й освітні практики не можуть існувати ізольовано від суспільства та його минулого і відображати «національний характер» країни, яка вивчається. Компаративістика, на той час, була досить слабо пов'язана з політикою, але знаходилась у тісному зв'язку з історією освіти [2, с. 448; 3, с. 302; 4, с. 209; 5, с. 363].

Слід зазначити, що 1950 – 1970-ті рр. позначилися критикою історико-філософського методу з боку відомих американських компаративістів (А. Андерсон, Дж. Бірідей, М. Екштейн, Г. Ной). Особливо довіра до історико-філософських досліджень зменшилась після Другої світової війни. [6, с. 899].

А. Андерсон, Дж. Бірідей, М. Екштейн, Г. Ной доводили, що порівняльно-педагогічні дослідження за умов історико-філософського підходу були «ненауковими», адже їм не вдалося встановити причинно-наслідкові зв'язки і надати рекомендації щодо покращення освітніх систем країн, що досліджувались. Зокрема, вони вважали історико-філософський метод неякісним [4, с. 209].

Так, Г. Ной та М. Екштейн прагнули забезпечити точність порівняльно-педагогічних досліджень шляхом пропагування наукового методу формування гіпотези, проведення тестування й перевірки за допомогою кількісних даних щодо освітніх систем досліджуваних країн. Взагалі Г. Ной і М. Екштейну було властиво ототожнювати науку зі статистикою [4, с. 209]. Дж. Бірідей, у свою чергу, слушно наполягав на широкому використанні суспільних наук (історія,

антропологія, політологія) для міжнаціонального інтерпретування освітніх даних [3, с. 302].

Зокрема, ефективними при організації порівняльно-педагогічних досліджень були визнані індуктивний та дедуктивний методи [7, с. 1].

Дж. Бірідей повністю не відкидав історико-філософський метод, а наголошував на обережному використанні даного методу. Інші компаративісти, наприклад, А. Казаміас також закликали до перегляду історико-філософського методу, який мав би об'єднати історію з соціальною наукою [8, с. 151].

Але, не зважаючи на одностайну критику традиційного історико-філософського методу, нове покоління компаративістів, по суті, мало різні погляди на ключові питання методології. Інакше і не могло бути, адже, як зауважив німецький дослідник П. Фейсербенд, «немає єдиного «наукового методу», єдиної процедури або зводу правил, які б лежали в основі кожного дослідження і гарантували, що воно є «науковим» і заслуговує довіри» [2, с. 448].

Отже, зважаючи на те, що на етапі визнання порівняльної педагогіки як науки в США кожен з дослідників мав своє власне уявлення щодо методології порівняльно-педагогічних досліджень, можна зробити висновок, що зазначений етап характеризувався активною розробкою методів організації порівняльно-педагогічних досліджень в США.

За справедливим переконанням американських дослідників А. Вайзмана та Ш. Мазерли, методологічні дискусії в галузі порівняльної педагогіки відображали ті процеси та явища, які відбувались в інших суспільних науках, відбивали різноманітні теоретичні течії [9, с. 334-355].

Порівняльна педагогіка розглядалась крізь призму таких теоретичних течій, як структурний функціоналізм та модернізація. Як слушно зауважив А. Казаміас, структурний функціоналізм підкреслював «суспільні функції, соціальну взаємозалежність, суспільний устрій та важливість вільної науки» [10, с. 153-176]. За цих обставин, мета порівняльної педагогіки полягала у використанні освіти для модернізації суспільства взагалі [10, с. 153-176].

Огляд науково-педагогічної літератури [11; 12, с. 3536-3542] дозволяє стверджувати, що, на етапі, який вивчається, крім зазначених течій набули розповсюдження такі теоретичні течії, як: теорія людського капіталу, теорія систем раціонального вибору, політичний плюралізм, організаційна теорія, теорія залежності, марксизм та неомарксизм, теорія світових систем, теорія етнографії, феноменології, конструктивізму, символічного інтеракціонізму, теорія критики, культурної активізації, фемінізм, постструктуралізм, постмодернізм, прагматичний інтеракціонізм, неоімперіалізм та деякі

інші, які стали основою для організації порівняльно-педагогічних досліджень в усьому світі взагалі та США зокрема.

Як свідчить проведене дослідження, на окресленому етапі (1950 – 1970-ті рр.) завдання порівняльної педагогіки як науки в США полягали у:

- з'ясуванні як позитивних, так і негативних рис розвитку освіти в різних країнах світу;
- виявленні суспільно-політичних та економічних умов, які зумовили виникнення як позитивних, так і негативних явищ в освіті;
- з'ясуванні впливу виявлених явища на загальний розвиток країни, регіона та світу в цілому;
- прогнозуванні можливих наслідків переносу освітньої системи в цілому або її окремих компонентів в умови іншої країни
- глобальному описі та класифікації різноманітних освітніх форм;
- визначенні зв'язків і взаємодій між різними освітніми системами, а також між освітою та суспільством;
- виокремленні основних умов освітніх змін [13, с. 13–26; 14, с. 22].

До цього списку завдань, І. Кендел слушно додає ще одне: виявлення розбіжностей у чинниках, які зумовили відмінності в освітніх системах [14, с. 22].

Як слушно зазначає В. Мітіна, процес реалізації цих завдань добре простежується на прикладах організації порівняльно-педагогічних досліджень («Науковий потенціал у двох країнах: Сполучені Штати Америки та СРСР», «Радянська професійна робоча сила» та деякі ін.), які проводились у США на окресленому етапі (1950 – 1970 рр.) [13, с. 13–26].

Аналізуючи науково-педагогічну літературу [4; 11; 15] даного періоду, можна зробити висновки, що об'єктом порівняльної педагогіки як науки на досліджуваному етапі був стан освіти різних країн світу, а предметом – чинники (історичні, соціальні, економічні, педагогічні), що впливали на розвиток освітніх систем досліджуваного етапу.

Висновки. Отже, аналіз науково-педагогічної літератури переконливо довів, що, на етапі, який досліджувався, порівняльна педагогіка в США визначалась як самостійна галузь наукового знання, яка має свій власний предмет, об'єкт, мету, завдання; методологію (широке збагачення теоретико-методологічної бази порівняльної педагогіки методами й теоріями суспільних наук). Але, проведене дослідження не вичерпує всіх проблем, що пов'язані з визнанням порівняльної педагогіки як науки в США. Серед перспективної тематики подальшого науково-педагогічного пошуку визначено з'ясування закономірностей та принципів розвитку компаративістики як науки в США.

Література:

1. Капранова, В.А. (2004). *Сравнительная педагогика. Школа и образование за рубежом*. Минск: Новое знание. – 222 с.
2. Arnove, R.F., Torres, C.A. (2007). *Comparative Education: The Dialectic of the Global and the Local. Third Edition, The USA*, 448 p.
3. Bereday, G. (1964). *Comparative Method in Education*. N.Y., Holt, Rinehart and Winston, 302 p.
4. Noah, H., Eckstein, M. (1969). *Toward A SCIENCE OF COMPARATIVE EDUCATION*. New York: Macmillan, 209 p.
5. Arnove, R.F., Altbach, Ph.G., Kelly, G.P. (1992). *Emergent Issues in Education: Comparative Perspectives*. State University of New York, 376 p.
6. Davies, N. (1997). *Europe, a history*. London: Pimlico, 1392 p.
7. Edwards, R., Holmes, B., Graaff, J. (1973). *Relevant methods in comparative education: report of a meeting of international experts*. Hamburg: Unesco Institute for Education, 259 p.
8. Cowen, R., Kazamias, A.M. (2009). *International Handbook of Comparative Education*. Springer Science + Business Media B.V., 151 p.
9. Wiseman, A. W., Matherly, Ch. (2009). *The Professionalization of Comparative and International Education: Promises and Problems*. *Research in Comparative and International Education*. Vol. 4, № 4, pp. 334-355.
10. Kazamias, A.M., Schwartz, K. (1977). *Intellectual and Ideological Perspectives in Comparative Education: An Interpretation*. *Comparative Education Review*. Vol. 21, No. 2/3, The State of the Art, pp. 153-176.
11. Rust. V.D. *Reflections of the Development of Comparative Education*. Retrieved from <https://link.springer.com/chapter/10.../978-1-4020-6403-6_9>
12. Dede, S., Baskan, G. A. (2011). *Theoretical basis of comparative education and suggestion of a model: comparative education council in Turkish education system*. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 15: 3536–3542.
13. Митина, В.С. (1991). *Развитие сравнительной педагогики в США. Методологические проблемы сравнительной педагогики*. Москва, С. 13–26.
14. Halls, W.D. (1990). *Comparative education. Contemporary issues and trends*. UNESCO. 352 p.
15. *Comparative Education Review*. Retrieved from <<http://www.journals.uchicago.edu/page/ce/brief.html>>

References:

1. Kapranova, V.A. (2004). *Sravnitel'naya pedagogika. Shkola i obrazovanie za rubezhom* [Comparative Pedagogy. School and education abroad]. Minsk: Novoe znanie, 222 p. [in Russian]
2. Arnove, R.F., Torres, C.A. (2007). *Comparative Education: The Dialectic of the Global and the Local. Third Edition, The USA*, 448 p.
3. Bereday, G. (1964). *Comparative Method in Education*. N.Y., Holt, Rinehart and Winston, 302 p.
4. Noah, H., Eckstein, M. (1969). *Toward A SCIENCE OF COMPARATIVE EDUCATION*. New York: Macmillan, 209 p.
5. Arnove, R.F., Altbach, Ph.G., Kelly, G.P. (1992). *Emergent Issues in Education: Comparative Perspectives*. State University of New York, 376 p.
- Davies, N. (1997). *Europe, a history*. London: Pimlico, 1392 p.
6. Edwards, R., Holmes, B., Graaff, J. (1973). *Relevant methods in comparative education: report of a meeting of international experts*. Hamburg: Unesco Institute for Education, 259 p.
7. Cowen, R., Kazamias, A.M. (2009). *International Handbook of Comparative Education*. Springer Science + Business Media B.V., 151 p.
8. Wiseman, A. W., Matherly, Ch. (2009). *The Professionalization of Comparative and International Education: Promises and Problems*. *Research in Comparative and International Education*. Vol. 4, № 4, pp. 334-355.
9. Kazamias, A.M., Schwartz, K. (1977). *Intellectual and Ideological Perspectives in Comparative Education: An Interpretation*. *Comparative Education Review*. Vol. 21, No. 2/3, The State of the Art, pp. 153-176.
10. Rust. V.D. *Reflections of the Development of Comparative Education*. Retrieved from <https://link.springer.com/chapter/10.../978-1-4020-6403-6_9>
11. Dede, S., Baskan, G. A. (2011). *Theoretical basis of comparative education and suggestion of a model: comparative education council in Turkish education system*. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 15: 3536–3542.
12. Mitina V.S. (1991). *Razvitie sravnitel'noj pedagogiki v SShA* [Development of Comparative Pedagogy in the USA]. *Metodologicheskie problemy sravnitel'noj pedagogiki*. Moscow, pp. 13–26. [in Russian]
13. Halls, W.D. (1990). *Comparative education. Contemporary issues and trends*. UNESCO. 352 p.
14. *Comparative Education Review*. Retrieved from: <http://www.journals.uchicago.edu/page/cer/brief.html>